

<http://kefad.ahievran.edu.tr>

Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi

ISSN: 2147 - 1037

Okuma Eğitimi Üzerine Yapılan Tezlerde Eğilimler: Bir İçerik Analizi Çalışması

Dilek Ceran

Mustafa Aydın

Ahmet Selçuk Onarıcıoğlu

DOI:10.29299/kefad.2018.19.03.016

Makale Bilgileri

Yükleme:12/06/2018 Düzeltilme:21/09/2018 Kabul: 01/11/2018

Özet

Örgün eğitim sürecinde bireylere kazandırılması hedeflenen temel amaçların başında okuma becerisi ve okuma alışkanlığı gelmektedir. Gelişen dünyada bilgiye farklı kanallardan ulaşmak mümkün olmakla birlikte, bu kanalların pek çoğu iyi bir okuyucu olmaktan geçmektedir. Dolayısıyla lisansüstü çalışmalarda okuma becerisinin çok yönlü ve derinlemesine ele alınması gerekmektedir. Bu çalışmada Türkiye’de 2006-2016 yılları arasında okuma becerisini temel alarak hazırlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin çeşitli yönlerden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Ulusal Tez Merkezinden ulaşılan 317 tez çalışması, “Okuma Becerisi İle İlgili Lisansüstü Tezleri İnceleme Formu” kullanılarak yapıldığı yıl, program türü (yüksek lisans/ doktora), çalışma grubu, kullanılan desen, bölüm, konu ve üniversite bakımından incelenmiştir. İçerik analizinin kullanıldığı çalışmada, elde edilen veriler SPSS programı aracılığıyla kodlanmış, verilerin analizinde nicel betimsel analiz yöntemlerinden frekans ve yüzde kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında en fazla tez yapılan yılın 2013 olduğu (%13,2), tezlerin ağırlıklı olarak yüksek lisans düzeyinde (% 79,8) yapıldığı, çalışma grubu olarak ilk ve ortaokul öğrencilerinin (% 61,5) tercih edildiği, nicel yöntemin (% 69,4) daha çok kullanıldığı, Temel Eğitim bölümlerinde (% 38) okuma becerisi üzerine daha çok tez tamamlandığı, konu olarak en çok “okuma yöntem ve teknikleri”nin (% 16,4) ele alındığı ve Gazi Üniversitesi’nde hazırlanan okumaya yönelik tezlerin (% 16,7) diğer üniversitelere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okuma becerisi, Lisansüstü tezler, İçerik analizi

Sorumlu Yazar: Dilek Ceran, Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye, dlkcrn@yahoo.com, 0000-0001-9010-0619
Mustafa Aydın, Dr. Öğretim Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye maydin@konya.edu.tr, 0000-0001-8414-0008
Ahmet Selçuk Onarıcıoğlu, Öğretmen, MEB, Türkiye, ahselona@gmail.com, 0000-0001-6835-251

Atıf için: Ceran, D., Aydın, M. ve Onarıcıoğlu, A. S. (2018). Okuma eğitimi üzerine yapılan tezlerde eğilimler: bir içerik analizi çalışması *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3),2377-2392.

Giriş

Temel dil becerilerinden olan okuma ve buna bağlı olarak okuma alışkanlığı, örgün eğitimde bireye kazandırılması gereken öncül hedeflerden biridir. Türkçe dersinin öğrenme alanları arasında yer alan okuma ve okuduğunu anlama aynı zamanda bütün disiplinler için önem taşımaktadır. Okuma becerisinde belli bir yetkinliğe ulaşmamış bir birey sadece Türkçe dersinde değil diğer derslerde de akademik başarı açısından zorluk yaşayacaktır. Ayrıca eğitim öğretim faaliyetleri dışında da gelişen ve değişen dünyadaki yaşam boyu öğrenme ilkesinin devamlı ve sağlıklı yürütülebilmesi, bireye okuma alışkanlığı kazandırmakla mümkündür. Okumanın farklı boyutları ve yönleri üzerine yapılacak çalışmalar; okuma, okuduğunu anlama ve okuma alışkanlığı kazandırmada öngörülen hedeflere ulaşmak için önemli ve gereklidir

Okumayı; *“yazılı kaynaklardan anlam oluşturma”* (Anderson, 1985, s.5), *“okunan bir metinden anlam çıkarma ve bunu yorumlama”* (Grabe ve Stoller, 2002, s.21), *“yazının anlamlı ses hâline dönüşmesi”* (Demirel, 1999, s.65), *“yazı dilinin anlamlı bir şekilde yorumlanması”* (Haris ve Sipay, 1990, s.10), *“sözcüklerin, duyu organları yoluyla algılanıp anlamlandırılmasına, kavranmasına ve yorumlamasına dayanan zihinsel bir etkinlik”* (Sever, 2011, s.12), *“ön bilgilerin kullanıldığı, yazar ve okuyucu arasındaki etkili iletişime dayalı, uygun bir yöntem ve amaç doğrultusunda, düzenli bir ortamda gerçekleştirilen anlam kurma süreci”* (Akyol, 20012, s.1) şeklinde tanımlamak mümkündür. Yalçın’a (2006, s.47) göre ise okuma; *“insanların kendi aralarında önceden kararlaştırdıkları özel sembollerin duyu organları yoluyla algılanıp beyin tarafından yorumlanarak değerlendirilmesi işlemidir.”*

Okuma üzerine yapılan bu ve benzeri tanımlardan anlaşılacağı üzere okuma, sadece bir metnin sesletimi değil, anlama ya da anlam kurma sürecini de kapsayan ama aynı zamanda metinlerden hareketle olayları ve durumları görebilme, değerlendirip yorumlayabilme becerisidir. Dolayısıyla *“bireyin entelektüel gelişiminin temeli olan okuma”* (Gönen, 2007, s.61), öğretim programlarında yer bulmuş temel beceriler (Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik) ile de yakından ilgilidir. Bu sebeple okuma becerisi geliştirilmesi gereken en önemli beceri olarak ön plana çıkmaktadır (Carrell, 1988). Bu bakımdan okuma, sadece Türkçe dersinin değil bütün eğitim-öğretim sürecinin başat öğelerinden biri olarak görülmelidir. *“Okuma okul programlarının omurgası niteliğini taşır. Hemen her derste okumanın önemli bir yeri vardır. İyi okuyamayan ya da okuduğunu tam olarak anlayamayan bir öğrencinin derslerinde başarı göstereceği söylenemez”* (Özdemir, 1967, s.117).

Okumanın bütün disiplinler için önem arz etmesi, okuma becerisinin hayatın bütün aşamalarına yayılan bir alışkanlık olması gerektiği düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Okuma gelişebilen ve geliştirilebilen bir beceridir (Akçamete ve Güneş, 1992). Ancak okumanın bir beceri olmanın ötesinde bir alışkanlık ve ihtiyaca dönüşmesi oldukça zor bir süreçtir. Okumanın hayatın her alanında önemli oluşu sebebiyle zaman zaman okuma alışkanlığı üzerine istatistiki bilgiler ortaya konur. Yapılan araştırmalar, Türkiye’de okuma alışkanlığının oldukça düşük olduğunu göstermektedir (Gömleksiz, 2004; Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008; Saracaloğlu, Bozkurt ve Serin, 2003; Yılmaz, 2009). Bu sebeple hem bireysel hem de toplumsal gelişim ve ilerlemenin önemli bir yerinde olan okuma üzerine yapılacak çalışmalar, okumanın alışkanlığa dönüştürülmesi sürecinde izlenmesi gereken yola ışık tutacaktır.

Okuma becerisi bugüne değin pek çok araştırmaya konu olmuş ve farklı yönleriyle irdelenmiştir. Okuma üzerine yapılan lisansüstü çalışmalar ya da bilimsel düzeydeki makalelerin alana katkılarını belirlemek ve bundan sonraki çalışmalara yön vermesini sağlamak amacıyla söz konusu çalışmalara bütüncül bir gözle bakmak gerekir. Özellikle akademik sürecin önemli çıktıları arasında yer alan yüksek lisans ve doktora tezlerinde okuma ve okuduğunu anlama üzerine ele alınan konular, incelemeler ve araştırmalar, ortaya konan sonuçlar hem söz konusu becerinin geliştirilmesi hem de bundan sonraki çalışmalara rehberlik etmesi bakımından önemlidir. Dolayısıyla özellikle 2005-2006 yılında yenilenen öğretim programları çerçevesinde hazırlanmış lisansüstü tezleri bir çalışmada derli toplu ve bütüncül bir yaklaşımla görmek alana önemli bir katkı sağlayacaktır.

Alan yazında yapılan taramada okuma becerisini konu alan lisansüstü tezler üzerine müstakil bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak Türkçe eğitimi alanı ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaları değerlendiren araştırmalarda bir başlık olarak okuma tezlerinden bahseden çalışmalar mevcuttur. Bunlardan Coşkun, Özçakmak ve Balcı’nın (2011) çalışmasında Türkçe eğitimi alanında 1981-2010 yılları arasında yapılan lisansüstü tezleri; türlerine, yapıldıkları yıllara, üniversitelere, hedef kitleye ve konularına göre sınıflandırmışlardır. Şahin, Kana ve Varışoğlu (2013) 2000-2011 yılları arasında Türkçe eğitimi bölümlerinde yapılan lisansüstü tezlerin konu alanlarının, yöntemlerinin, araştırmalarda kullanılan veri toplama araçlarının, veri analiz yöntemlerinin ve örneklem özelliklerinin eğilimlerini tespit etmeye yönelik bir çalışma yapmışlardır. Bu araştırmalar, Türkçe eğitimi alanındaki bütün lisansüstü çalışmaları genel bir perspektifle değerlendirmektedir. Doğrudan doğruya okuma becerisini değerlendiren Akaydın ve Çeçen (2015), 1990-2013 yılları arasında SSCI ve ULAKBİM Sosyal Bilimler veri tabanları tarafından dizinlenen okuma becerisiyle ilgili 232 makaleyi konu, yıl, yazar sayısı, üniversite, araştırma sorusu, araştırma deseni, veri toplama aracı, örneklem ve veri analiz yöntemleri bağlamında incelemişlerdir.

Bu araştırmanın amacı, ülkemizde 2006-2016 yılları arasında okuma, okuduğunu anlama üzerine yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerini farklı yönlerden değerlendirmek ve okuma çalışmalarına yönelik temayüller hakkında genel bir görüş ortaya koymaktır. Araştırmaya esas olan çalışmalar, yapıldıkları düzeye ve yıla, hedef kitleye, kullanılan desene, yapıldıkları üniversite ve bölüme, konusuna, yöntem ve desenine göre sınıflandırılmıştır. Böylelikle 2005-2006 yılında yenilenen ilköğretim programlarının ardından hazırlanan tezlerin eğilimleri yukarıda sıralanan unsurlar bakımından bütüncül olarak ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Araştırmaya dâhil edilen lisansüstü tezler, araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorular çerçevesinde incelenmiştir.

1. Türkiye’de 2006-2016 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Türkiye’de 2006-2016 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin program türüne (yüksek lisans/doktora) göre dağılımları nasıldır?
3. Türkiye’de 2006-2016 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin çalışma grubuna göre dağılımları nasıldır?
4. Türkiye’de 2006-2016 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin kullanılan araştırma desenlerine göre dağılımı nasıldır?
5. Türkiye’de 2006-2016 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin yapıldıkları bölümler hangileridir?
6. Türkiye’de 2006-2016 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin konuları nelerdir?
7. Türkiye’de 2006-2016 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin yapıldıkları üniversitelere göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Türkiye’de okuma becerisi alanında 2006-2016 yılları arasında yapılan lisansüstü tezleri; yapıldıkları düzey, konu, yöntem ve desen, veri toplama araçları, örneklem ve veri analiz yöntemleri bakımından derinlemesine incelemeyi ve yorumlamayı amaçlayan bu araştırma için nitel araştırma deseni benimsenmiş ve araştırma verileri, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi bir alanda var olan literatürün değerlendirilmesinde araştırmacılara fikir veren çalışmalardır. Nitel araştırmalarda kullanılan içerik analizi, birtakım kurallara göre yapılan kodlamalarla metnin bazı sözcüklerinin küçük kategoriler ile özetlendiği sistematik bir teknik olarak tanımlanır (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Bu analizle Yıldırım ve Şimşek

(2011) tarafından da ifade edilen birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamak mümkündür.

Verilerin Toplanması

Okuma alanında 2006-2016 yılları arasında tamamlanmış lisansüstü tezlerin incelendiği bu araştırmada, verilere erişim için Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi web sayfası esas alınmıştır. Türkiye’de yapılan ve tamamlanan lisansüstü tez çalışmalarının tamamının yer aldığı ana kaynak olması gerekçesiyle araştırma verileri bu veri tabanı ile sınırlı tutulmuştur. Araştırmanın amacı doğrultusunda veri tabanında “okuma”, “okuduğunu anlama”, “okur” ve “okuyucu” anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Türkçe dışında İngilizce ya da başka bir dilde okuma üzerine hazırlanan tezler, araştırma sorularının kapsamına girmediğinden değerlendirilmeye tâbi tutulmamıştır. Ulusal Tez Merkezi’nde okumaya yönelik bazı tezlerin erişiminin sınırlandırılmış olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın alt problemlerine yönelik doğru ve eksiksiz veri elde edebilmek amacıyla sadece özetlerine ulaşılabilen bu tezler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Veri tabanında yapılan ön taramada toplam 422 teze ulaşılmıştır. Ancak tezin adında “okuma” kelimesi geçmekle birlikte konusu itibarıyla okuma ya da okuma becerilerine odaklanmamış çalışmalar araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bu değerlendirme için iki alan uzmanının görüşüne başvurulmuş ve nihai olarak araştırma, 317 lisansüstü tez çalışması ile sınırlandırılmıştır.

Verilerin Düzenlenmesi ve Analizi

Araştırma kapsamında yer alan tezler, araştırmacılar tarafından oluşturulan “Okuma Becerisi İle İlgili Lisansüstü Tezleri İnceleme Formu” kullanılarak incelenmiştir. Formun 11 maddeden oluşan ilk şekli Türkçe Eğitimi ve Eğitim Bilimleri alanından uzmanların görüşlerine sunulmuş, benzerlik gösteren öneri ve değişiklikler dikkate alınarak yazar sayısı, alt problem sayısı, yapıldıkları enstitü gibi maddeler formdan çıkarılmış, 8 maddeden oluşacak şekilde forma son şekli verilmiştir. Bu formda “çalışmanın başlığı”, “yapıldığı yıl”, “türü” (yüksek lisans/ doktora), “araştırmanın yürütüldüğü kademe” “kullanılan desen” “çalışmanın yürütüldüğü bölüm”, “konusu” ve “yapıldığı üniversite” bilgilerine yer verilmiştir. Çalışmaya kaynaklık edecek 317 tezden rastgele seçilen 20 tez ile formun pilot uygulaması yapılmış ve araştırmacıların birbirinden bağımsız olarak doldurdıkları formlar karşılaştırılarak aralarındaki tutarlılığa bakılmış, böylelikle formun güvenilirliği sınanmıştır. Araştırma formunda yer alan maddelerden sadece “konu” maddesi üzerinde araştırmacıların farklı ifadelere yer verdikleri görülmüştür. Bunun sebepleri arasında bazı tezlerde okumanın birkaç yönünün birlikte ele alınması, tezin başlığı ile içerikte verilenin örtüşmemesi sayılabilir. Pilot uygulama sonrasında araştırmacılar, okumanın birkaç yönünün ele alındığı tezlerde öne çıkan, ağırlık

verilen yönü konu kabul etme hususunda görüş birliğine varmışlardır. Tezin başlığı ile içeriğin tam örtüşmediği durumlarda ise içeriği esas alarak konuyu belirleme yoluna gidilmiştir.

Verilerin analizi için “Okuma Becerisi İle İlgili Lisansüstü Tezleri İnceleme Formu”ndan elde edilen veriler, “yapıldığı yıl”, “türü” (yüksek lisans/ doktora), “araştırmanın yürütüldüğü kademe” “kullanılan desen” bakımından sınıflandırılmış ve excel tabloları oluşturulmuştur. Tablolar SPSS programına aktarılmıştır. Verilerin kodlanması işlemi tamamlanarak veriler analize uygun hâle getirilmiştir. Araştırma sorularına dayalı olarak veriler analiz edilmiştir. SPSS’te kodlanan verilerin analizinde frekans ve yüzde kullanılmıştır.

Bulgular

Türkiye’de okuma öğrenme alanı ile ilgili olarak yapılan ve 2006-2016 yılları arasında tamamlanmış lisansüstü tezler; yöntem bölümünde ifade edilen kriterlere göre değerlendirilmiş ve elde edilen veriler tablolar hâlinde sunulmuştur.

Verilerin Düzenlenmesi ve Analizi

Okuma öğrenme alanı üzerine yapılan ve 2006-2016 yılları arasında tamamlanan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1. *Okuma üzerine yapılan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı*

Yıl	Frekans (f)	Yüzdelik (%)
2006	26	8,2
2007	27	8,5
2008	31	9,8
2009	28	8,8
2010	18	5,7
2011	34	10,7
2012	30	9,5
2013	42	13,2
2014	25	7,9
2015	31	9,8
2016	25	7,9
Toplam	317	100

Tablo 1 incelendiğinde okumayla ilgili tez çalışmalarının en çok yapıldığı yılın 2013 olduğu ve 2006’dan bu tarafa hazırlanan tezlerin % 13,2’sine karşılık geldiği görülmektedir. Konu ile ilgili en az

sayıda tezin hazırlandığı yıl ise 2010'dur ve % 5,7'lik bir oranı yansıtmaktadır. 2014 ve 2016 yılında yayımlanan tezlerin yüzdesinin de (% 7,9) düşük olduğu görülmektedir. Tablo bütüncül olarak ele alındığında 2014 ve sonrasında 2013'e göre tez sayılarında kısmi bir düşüş olduğu görülmektedir.

Okuma üzerine yapılan ve 2006-2016 yılları arasında tamamlanan lisansüstü tezlerin yapıldığı program türüne göre dağılımını belirlemek, okuma becerisinin yüksek lisans ve doktora seviyesinde ne kadar ele alındığını tespit bakımından önemlidir. Araştırma kapsamında yer alan tezlerin bu bakımdan durumu Tablo 2'de gösterilmiştir:

Tablo 2. Okuma üzerine yapılan lisansüstü tezlerin program türüne göre dağılımı

Lisansüstü	Frekans (f)	Yüzdelik (%)
Doktora	64	20,2
Yüksek Lisans	253	79,8
Toplam	317	100,0

Tablo 2'ye göre 2006-2016 arasında okuma üzerine hazırlanan tezlerin yüksek lisans ağırlıklı olduğu (%79,8) görülmektedir. Hazırlanan 317 tezden sadece 64'ü (%20,2) doktora seviyesindedir.

Okuma üzerine yapılan ve 2006-2016 yılları arasında tamamlanan lisansüstü tezlerin hangi çalışma grubunu esas aldığına dair veriler, öne çıkarılan hedef kitleyi belirlemek bakımından gereklidir. İncelenen 317 tezdeki çalışma grubuna ilişkin veriler Tablo 3'te gösterilmiştir:

Tablo 3. Okuma üzerine yapılan lisansüstü tezlerin çalışma grubuna göre dağılımı

Çalışma Grubu	Frekans (f)	Yüzdelik (%)
Ortaokul	103	32,5
İlkokul	92	29
Lise	29	9,1
Özel Eğitim	25	7,9
Üniversite	21	6,6
Sınıf Öğretmenleri	16	5
Kaynak	10	3,2
Türkçe Öğretmenleri	9	2,8
Okul Öncesi	7	2,2
Diğer	5	1,6
Toplam	317	100,0

Okuma alanında yapılan lisansüstü tezler incelendiğinde çalışmaların en çok ortaokul düzeyinde (%32,5) olduğu, ilkokul ve ortaokul düzeyinde yapılan çalışmaların tüm çalışmaların % 61,5'ine karşılık geldiği görülmektedir. Okuma üzerine yapılan tezlerde en az yer bulan çalışma grupları ise okul öncesi (%2,2), Türkçe öğretmenleri (2,8), ders kaynakları (%3,2) ve sınıf öğretmenleri (%5) olarak belirlenmiştir.

Okuma üzerine yapılan ve 2006-2016 yılları arasında tamamlanan lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma desenleri, araştırmanın nasıl şekillendiği, hangi açıdan ele alındığı hakkında bilgi verici niteliktedir. Araştırma desenine ilişkin bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir:

Tablo 4. Okuma üzerine yapılan lisansüstü tezlerin kullandıkları araştırma desenlerine göre dağılımı

Kullanılan Yöntem	Frekans (f)	Yüzdelik (%)
Nicel	220	69,4
Nitel	54	17
Karma	43	13,5
Toplam	317	100

Araştırmada incelenen 317 tezin büyük çoğunluğu (%69,4) nicel yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel yöntemin kullanıldığı tez sayısı 54 (%17) iken karma yöntem %13,5'lik bir oranla en az tercih edilen yöntem olmuştur.

Okuma becerisi üzerine yapılan çalışmalarda her ne kadar akla ilk eğitim fakülteleri, Türkçe ve sınıf öğretmenliği gibi ana bilim dalları gelse de hemen bütün disiplinlerle ilişkili olması sebebiyle farklı bölüm ve ana bilim dallarının tezlerinde de okumanın konu olarak yer aldığı görülmektedir. Okuma üzerine yapılan ve 2006-2016 yılları arasında tamamlanan lisansüstü tezlerin yapıldıkları bölüm/ana bilim dalına göre dağılımı Tablo 5'te gösterilmiştir:

Tablo 5. Okuma üzerine yapılan lisansüstü tezlerin kullandıkları yapıldıkları bölüm/ana bilim dalına göre dağılımı

Bölüm/Ana Bilim Dalı	Frekans (f)	Yüzdelik (%)
Temel Eğitim	120	37,9
Eğitim Bilimleri	71	22,4
Türkçe Eğitimi	69	21,8
Özel Eğitim	24	7,6
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi	7	2,2
Bilgi ve Belge Yönetimi	5	1,6

Sağlık Bilimleri	4	1,3
Fen Bilgisi Eğitimi	3	0,9
Sosyal Bilgiler Eğitimi	3	0,9
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	2	0,6
Fizik Eğitimi	2	0,6
Güzel Sanatlar Eğitimi	2	0,6
Dilbilim	1	0,3
İşletme Yönetimi	1	0,3
Matematik Eğitimi	1	0,3
Tarih Eğitimi	1	0,3
Uygulamalı Psikoloji	1	0,3
Toplam	317	100,0

Yapılan çalışmalar ana bilim dalına göre ele alındığında Temel Eğitim (%38), Türkçe Eğitimi (%22) ve Eğitim Bilimleri (%22) bölümlerinde yapılan çalışmaların tüm çalışmaların %82'sine karşılık geldiği görülmektedir. Öte yandan eğitim sahası dışındaki çalışmaların varlığı da dikkat çekmektedir.

Araştırma kapsamında yer alan 317 tezin ana konusu okuma olmakla birlikte, tezlerde okuma farklı yönleri ve boyutlarıyla ele alınmıştır. Tezleri söz konusu alt unsurlar bakımından tasnif etmek okumanın en çok irdelenen taraflarını, az incelenen veya incelenmeyen taraflarını ortaya koymak bakımından gereklidir. Okuma üzerine yapılan ve 2006-2016 yılları arasında tamamlanan lisansüstü tezlerin ele aldıkları konuya göre dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6. Okuma üzerine yapılan lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımı

Konu Türü	Frekans (f)	Yüzdelik (%)
Okuma Yöntem ve Teknikleri	52	16,4
Okuduğunu Anlama	40	12,6
Okuma Alışkanlığı	33	10,4
Okumada Yeni Yaklaşımlar	30	9,5
Okuma Beceri Düzeyi	28	8,8
Okuma Stratejileri	20	6,3
Okuma-Metin İlişkisi	14	4,4
Okumayı Etkileyen Faktörler	13	4,1
Okumaya Yönelik Tutum	11	3,5
Uluslar Arası Sınavlar	10	3,2
Görsel Okuma	9	2,8

Okuma Güçlüğü	8	2,5
Öğretim Programının Okuma Açısından Değerlendirilmesi	8	2,5
Okumanın Değerlendirilmesi	7	2,2
Okumaya Hazırlık	6	1,9
Yabancılar Türkçe Öğretiminde Okuma	5	1,6
Okuma Becerisinin Değerlendirilmesi	4	1,3
Okuma Yazmada Yetişkin Eğitimi	4	1,3
Diğer	15	4,7
Toplam	317	100

Okuma alanında son yıllarda yapılan çalışmalar konulara göre incelendiğinde konuların çeşitlilik gösterdiği, okumanın farklı yönlerinin ele alındığı görülmektedir. Tezlerde en çok değinilen konular okuma yöntem ve teknikleri (%16,4), okuduğunu anlama (%12,6), okuma alışkanlığı (%10,4) ve okuma beceri düzeyi (%8,8) gelmektedir. Okuma yazmada yetişkin eğitimi (1,3), okuma becerisinin değerlendirilmesi (%1,3), yabancılar Türkçe öğretiminde okuma (%1,6) ve okuma güçlüğü (%2,5) en az ele alınan konulardır.

Okuma üzerine yapılan ve 2006-2016 yılları arasında tamamlanan lisansüstü tezlerin hangi üniversitede hazırlandıklarına ilişkin dağılım Tablo 7’de gösterilmiştir:

Tablo 7. Okuma üzerine yapılan lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımı

Üniversite Adı	Frekans (f)	Yüzdelik (%)
Eskişehir Anadolu Üniversitesi	5	1,6
Mustafa Kemal Üniversitesi	6	1,9
Niğde Üniversitesi	6	1,9
Adnan Menderes Üniversitesi	7	2,2
Afyon Kocatepe Üniversitesi	8	2,5
Fırat Üniversitesi	8	2,5
Necmettin Erbakan Üniversitesi	8	2,5
Yeditepe Üniversitesi	9	2,8
Karadeniz Teknik Üniversitesi	10	3,2
Atatürk Üniversitesi	11	3,5
Çukurova Üniversitesi	11	3,5
Dokuz Eylül Üniversitesi	11	3,5
Selçuk Üniversitesi	11	3,5
Uşak Üniversitesi	11	3,5

Marmara Üniversitesi	12	3,8
Hacettepe Üniversitesi	16	5,0
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	18	5,7
Ankara Üniversitesi	22	6,9
Gazi Üniversitesi	53	16,7
Diğer (37 üniversite)	74	23,3
Toplam	317	100,0

Yapılan çalışmaların üniversiteler göre dağılımı incelendiğinde 317 çalışmanın 56 farklı üniversitede yapıldığı görülmüştür. Bu üniversitelerden 37 tanesinde yapılan çalışma sayısı 5'ten az olduğu için tabloda "Diğer Üniversiteler" kategorisinde yer almıştır. Okuma ile ilgili tezlerin hazırlanmasında öne çıkan üniversiteler, en başta Gazi Üniversitesi (% 16,7) olmak üzere Ankara Üniversitesi (% 6,9), Abant İzzet Baysal Üniversitesi (%5,7) ve Hacettepe Üniversitesi (%5)'dir.

Tartışma ve Sonuç

Türkçe dersinin öğrenme alanları arasında yer alan okuma ve okuduğunu anlama aynı zamanda bütün disiplinler için önem taşımaktadır. Okuma becerisinin ve iyi bir okur olabilmenin hayatın farklı alanlarındaki önemi, bu konu üzerinde bilimsel çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda 2006-2016 yılları arasında okuma ile ilgili 317 lisansüstü tez; "yapıldığı yıl", "program türü" (yüksek lisans/ doktora), "yapılan kademe" "kullanılan desen" "çalışmanın yürütüldüğü bölüm", "konusu" ve "yapıldığı üniversite" bakımından değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2006-2016 yılları arasında tamamlanan okuma ile ilgili tezlerin yıllara göre dağılımında en çok çalışma yapılan yılın 2013 olduğu ve sonraki yıllarda okuma üzerine yapılan tez çalışmalarında 2013'e göre bir azalma görüldüğü tespit edilmiştir. Varışoğlu, Şahin ve Göktaş'ın (2013) çalışmasında da 2000-2011 yılları arasında Türkçe eğitimi araştırmalarındaki eğilimin daha çok okuma ile ilgili olduğu, incelenen 558 çalışmadan 119'unun okuma eğitimi üzerine yapıldığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte araştırmalar, dil becerilerinin diğer öğrenme alanları olan yazma ve dinleme üzerine yapılan çalışmaların sayısının arttığını göstermektedir. Doğan ve Özçakmak'ın (2014) çalışmasında dinleme eğitimi alanında yapılan tez sayılarının hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde yıllara göre sürekli olarak arttığı tespit edilmiş. Benzer şekilde Tok ve Potur (2015), 2010-2014 yılları arasında yazma eğitimi üzerine yapılmış 164 tez olduğunu belirtmiştir. Özellikle eğitim fakülteleri bünyesinde okuma üzerine yapılan tezlerin sayısındaki azalma dinleme, yazma gibi diğer dil becerilerine yönelik çalışmaların artması ile açıklanabilir.

2006-2016 yılları arasında okuma üzerine yapılan 317 lisansüstü tezin 253'ü (%79,8) yüksek lisans, 54'ü (%20,2) doktora düzeyindedir. Diğer dil becerileri alanında yapılan çalışmalarda da yüksek lisans tezlerinin nicelik bakımından doktora tezlerinden fazla olduğu belirtilmiştir (Doğan ve Özçakmak, 2014; Tok ve Potur, 2015). Bu durum, üniversitelerin bünyesinde pek çok bölümde yüksek lisans programı olmasına rağmen doktora programlarının her bölümde olmayışı ile açıklanabilir. Karadağ'ın (2014) çalışmasında Türkiye'de okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları konusunda tezlerin daha çok yüksek lisans düzeyinde yapıldığı, yurt dışında ise aynı konuların ağırlıklı olarak doktora düzeyinde ele alındığı ifade edilmiştir. Doktora eğitiminin yüksek lisansın bir üst basamağı olduğu düşünüldüğünde Türkiye'de doktora düzeyinde de okuma ile ilgili çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiği söylenebilir.

Okuma üzerine hazırlanan tezler çalışma grupları bakımından incelendiğinde araştırmaların en çok ortaokul düzeyinde (%32,5) yapıldığı, ilkokul ve ortaokul düzeyindeki tezlerin tüm çalışmaların % 61,5'ine karşılık geldiği tespit edilmiştir. Okuma üzerine yapılan çalışmalarda en az yer bulan çalışma grupları ise okul öncesi (%2,2), Türkçe öğretmenleri (2,8), ders kaynaklarına yönelik çalışmalar (%3,2) ve sınıf öğretmenleri (%5) olarak belirlenmiştir. Tok ve Potur'un (2015) yazma becerisi üzerine yaptığı araştırmada da hedef kitle bakımından en fazla ortaokul ve ilkokul öğrencilerinin seçildiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Coşkun, Özçakmak ve Balcı (2011) da çalışmaların ilkokul ve ortaokul öğrencileri üzerinde yoğunlaştığını belirtmişlerdir. Bir başka dil becerisi olan dinleme üzerine hazırlanan lisansüstü çalışmalarda da hedef kitlenin daha çok ortaokul öğrencileri olduğu ardından ilkokul öğrencilerinin geldiği dile getirilmiştir (Doğan ve Özçakmak, 2014). Yine Varışoğlu, Şahin, ve Göktaş'ın (2013) Türkçe eğitimi alanında yapılan tezlerin eğilimlerine ilişkin yaptıkları çalışmada hedef kitle olarak en çok ilkokul öğrencilerinin tercih edildiği, ortaokul öğrencilerinin de onlara yakın bir oranla ikinci sırada olduğu görülmektedir. Okuma başta olmak üzere bütün dil becerileri üzerine hazırlanan çalışmaların ağırlıklı olarak ilk ve ortaokul düzeyinde hazırlanması ve genel olarak çalışma gruplarının öğrencilerden oluşturulması, dil becerilerinin ilk ve ortaokul düzeyinde iken kazandırılmasının gerekliliği ve zorunluluğu ile açıklanabilir. Çünkü bu becerileri ilk ve ortaokul düzeyinde kazanamamış bireylerin akademik başarıları bu durumdan olumsuz etkileneceği gibi ilerleyen yıllarda ve yaşlarda bu becerilerin kazandırılması daha zor olmaktadır.

Araştırmada incelenen 317 tezin büyük çoğunluğu (%69,4) nicel yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel yöntemin kullanıldığı tez sayısı 54 (%17) iken karma yöntem %13,5'lik bir oranla en az tercih edilen yöntem olmuştur. Benzer şekilde Yaşar ve Güvey Aktay (2011) Türkiye'de okuma alanında en çok tarama modelinde nicel veri toplama yollarının kullanıldığını, nitel veri toplama yollarının kullanıldığı tezlerin sayısının az olduğunu belirtmişlerdir. Şahin, Kana ve

Varışoğlu (2013) 2000-2011 yılları arasında sadece Türkçe Eğitimi bölümlerinde yapılan tezleri inceledikleri çalışmalarında nitel araştırmaların nicel araştırmalara göre oldukça fazla kullandığı sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte Karadağ (2014) okuma becerisinin sadece ilgi, tutum ve alışkanlık boyutlarında yurt içi ve yurt dışındaki tezleri karşılaştırmalı olarak incelediği çalışmasında yurt dışındaki tezlerde daha çok karma araştırma yöntemlerinin, eylem araştırmaları ve boylamsal çalışmaların ağırlıklı olduğu, Türkiye'deki çalışmaların ise durum tespiti şeklinde kaldığını ifade etmiştir. 2006-2016 yılları arasında Türkiye'de yapılan tezlerde ise karma yöntem oldukça az kullanılmıştır. Bu durum yurt dışında okuma becerisini aksaklıkları gidererek iyileştirme, geliştirme, farklı yöntem ve teknikleri kullanma, öğrenme ortamlarını zenginleştirme yoluyla daha ileri düzeye taşıma çabasının olduğunu, Türkiye'de ise daha çok durumu tespit etme boyutunda kaldığını göstermektedir.

Yapılan çalışmalar ana bilim dalına göre ele alındığında Temel Eğitim (%38), Türkçe Eğitimi (%22) ve Eğitim Bilimleri (%22) bölümlerinde yapılan çalışmaların tüm çalışmaların %82'sine karşılık geldiği görülmektedir. Öte yandan eğitim sahası dışındaki çalışmaların varlığı da dikkat çekmektedir. Bu durum, okuma becerisinin hayatın her alanı ile ilgili olması, farklı alanların okuma ve okuduğunu anlama boyutunu kendi konu alanı içerisinde değerlendirmeye çalışması ile açıklanabilir.

Okuma alanında son yıllarda yapılan çalışmalar konulara göre incelendiğinde konuların çeşitlilik gösterdiği, okumanın farklı yönlerinin ele alındığı görülmektedir. Tezlerde en çok değinilen konuların başında okuma yöntem ve teknikleri (%16,4), okuduğunu anlama (%12,6), okuma alışkanlığı (%10,4) ve okuma beceri düzeyi (%8,8) gelmektedir. Akaydın ve Çeçen (2015) okuma üzerine yazılan makalelerdeki konuları değerlendirdikleri çalışmalarında "okuduğunu anlama", "okuma alışkanlıkları", "okuma stratejileri", okuma alışkanlığı'nın en çok ele alınıp işlenen konular arasında olduğunu belirtmişlerdir. Her iki çalışmada ortak olarak öne çıkan kavramlar "okuduğunu anlama" ve "okuma alışkanlığı"dır. Okuduğunu anlama kavramı üzerinde hem tezlerde hem de makalelerde sıkça durulması, okuma kavramının tanımında da yer bulan anlama boyutunun okumanın temel meselesi olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Anlamanın olmadığı bir okuma sürecinde okumanın istenen düzeyde gerçekleştiği düşünülemez. Öğrenme sürecinde kullanılan araçların önemli bir bölümünün dile dayalı kaynaklar olması, okuduğunu anlama düzeyini öne çıkarmaktadır. Okuduğunu anlama ve akademik başarı arasında yüksek ilişki gösteren araştırma bulguları da bu yargıyı desteklemektedir (Demirel, 1992, s.325). Okuduğunu anlama ile beraber okuma alışkanlığının da en çok çalışılan konular arasında olması, çeşitli istatistikî verilerin Türkiye'de okuma alışkanlığı oranının düşük bulunması ve okumanın bir alışkanlığa dönüştürülmesi ihtiyacına dayandırılabilir. TÜİK'in 2017 yılında açıkladığı verilere göre Türkiye'de kitap okumaya ayrılan günlük sürenin sadece bir dakika olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye'de toplumun sadece % 0.01'i

kitap okurken ihtiyaç sıralamasında kitap 235. sırada yer almaktadır (TUİK, 2017). Okuma alışkanlığında görülen ve her yıl kamuoyu ile de paylaşılan bu veriler, araştırmacıların okuma alışkanlığı konusunu sıkça ele almaları sonucunu ortaya çıkarmakta olduğu söylenebilir. Ayrıca okuma eğitiminin ulaşmak istediği nihai hedef, bireylere okuma alışkanlığı kazandırmaktır (Özbay, 2011). Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin "okuma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması" (MEB, 2017, s.10) amaçlanmıştır.

Yapılan çalışmaların üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde 317 çalışmanın 56 farklı üniversitede yapıldığı görülmüştür. Bu üniversitelerden 37 tanesinde yapılan çalışma sayısı 5'ten az olduğu için tabloda "Diğer Üniversiteler" kategorisinde yer almıştır. Okuma ile ilgili tezlerin hazırlanmasında öne çıkan üniversiteler, en başta Gazi Üniversitesi (% 16,7) olmak üzere, Ankara Üniversitesi (% 6,9), Abant İzzet Baysal Üniversitesi (%5,7) ve Hacettepe Üniversitesi (%5)'dir.

Sonuç olarak Türkiye'de okuma üzerine yapılan araştırmalarda okuduğunu anlama ve okuma alışkanlığı kazanma oranının düşük olması, okumaya hayatın her alanında bir ihtiyaç duyulması, akademik sürecin en önemli çıktılarından olan tezlerde okumaya ve okumanın farklı yönlerine yer vermenin bir gereklilik ve zorunluluk olduğunu ortaya koymaktadır. Okumanın ele aldığı boyutunu ya da yönünü nitelikli bir şekilde işleyip değerlendiren yüksek lisans ve doktora tezleri, ülkemizde okuma, okuduğunu anlama ve okuma alışkanlığı konusundaki sorunların ve eksikliklerin giderilmesine yardımcı olacaktır.

Kaynakça

- Akaydın, Ş. ve Çeçen, M.A. (2015). Okuma becerisiyle ilgili makaleler üzerine bir içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 40(178), 183-198.
- Akçamete, G. ve Güneş, F. (1992). Üniversite öğrencilerinde etkili ve hızlı okumanın geliştirilmesi. *Ankara Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(2), 463-471.
- Akyol, H. (2012). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi (yeni programa uygun)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Anderson, R. C. (1985). *Becoming a nation of readers: the report of the commission on reading*. Washington: National Academy of Education.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Carrell, P. L. (1988). Introduction: interactive approaches to second language reading. P. L. Carrell, J. Devine ve D. E. Eskey, *Interactive approaches to second language reading (1-7)*. New York: Cambridge University Press.
- Coşkun, E., Özçakmak, H., ve Balcı, A. (2011). Türkçe eğitiminde eğilimler: 1981-2010 yılları arasında yapılan tezler üzerine bir meta-analiz çalışması. *Uluslararası Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Kurultayı*. (8-9 Eylül 2011). Sakarya.
- Demirel, M. (1992). Temel boyutlarıyla okuduğunu kavrama süreci. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 325-334.
- Demirel, Ö. (1992). İlkokullarda Türkçe öğretimi ve sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 1-8.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Doğan, Y. ve Özçakmak, H. (2014). Dinleme becerisinin eğitimi üzerine yapılan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(2), 90-99.
- Gömleksiz, M. N. (2004). Geleceğin öğretmenlerinin kitap okumaya ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi (Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-21.
- Gönen, M. (2007). *Öğretim boyunca okuma alışkanlığı, okuma kültürü ve okullarda uygulama sorunları toplantısı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Grabe, W. ve Stoller, L.F. (2002). *Teaching and researching reading*. Harlow: Pearson Education.
- Güneş, F. (2009). *Hızlı okuma ve anlamı yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Harris, A. J. ve Sipay, E. R. (1990). *How to increase reading ability*. New York: Longman.
- Karadağ, R. (2014). Okuma ilgisi, tutumları ve alışkanlığı konusunda yapılmış çalışmaların lisansüstü tezlere dayalı analizi: YÖK ve ProQuest veri tabanları örnekleme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 1-17.
- Kayalan, M. (2000). *Etkili ve hızlı okuma sanatı*. İstanbul: Alfa Basım.
- MEB (2017). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Odabaş, H., Odabaş, Y. ve Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465.
- Özbay, M. (2011). *KKTC Ortaokul öğrencilerinin okuma ve yazma becerileri*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özdemir, E. (1967). *İlkokul öğretmenleri için Türkçe öğretimi kılavuzu*. Ankara: Ansiklopedi Yayınları.

- Saracaloğlu, A.S., Bozkurt, N. ve Serin, O. (2003). Üniversite öğrencilerinin okuma ilgileri ve alışkanlıklarını etkileyen faktörler, *Eğitim Araştırmaları*, 4 (12), 149-157.
- Sever, S. (2011), *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara. Anı Yayıncılık.
- Şahin, E. Y., Kana, F. ve Varışoğlu, B. (2013). The research trends of postgraduate dissertations in Turkish education departments Türkçe eğitimi bölümlerinde yapılan lisansüstü tezlerin araştırma eğilimleri. *Journal of Human Sciences*, 10(2), 356-378.
- Tok, M. ve Potur, Ö. (2015). Trends of the academic studies in writing education area (2010-2014 years). *Journal of Mother Tongue Education*, 3(4), 1-25.
- Topuzkanamış, E. ve Maltepe S. (2010). Öğretmen adaylarının okuduğunu anlama ve okuma stratejilerini kullanma düzeyleri. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, (27), 655-677.
- TÜİK (2017). www.tuik.gov.tr adresinden 10.11.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Varisoglu, B., Sahin, A. ve Göktaş, Y. (2013). Trends in Turkish education studies. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(3), 1776-1781.
- Yalçın, A. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri yeni yaklaşımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaşar, Ş. ve Guvey-Aktay, E. (2011). *Türkiye’de okuma alanına ilişkin yapılan tezlerin incelenmesi*. X. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu’nda sunulmuş sözlü bildiri. Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (1993). *Okuma alışkanlığı ve halk kütüphanelerinin rolü*. Ankara: Kültür Bakanlığı, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Yılmaz, M. (2009). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı üzerine bir inceleme (cumhuriyet üniversitesi eğitim fakültesi Türkçe eğitimi bölümü örneği). *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3(37), 144-167.